

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
11 april 2022

Ons kenmerk
PZH-2022-802034010
DOS-2018-0002298

Bijlagen
1

Aan Provinciale Staten

Onderwerp

Ondertekening Convenant Groene Cirkel Duurzame Fritesketen.

Geachte Statenleden

Op 19 mei 2022 hebben Farm Frites, de provincie Zuid-Holland, HAS Hogeschool en Stichting Wageningen Research het samenwerkingsverband 'Groene Cirkel Duurzame Fritesketen' opnieuw bekrachtigd door de bestuurlijke ondertekening van het 'Convenant Groene Cirkel Duurzame Fritesketen 2022-2025'. Gedeputeerde Meindert Stolk heeft namens de provincie Zuid-Holland ondertekend. Middels deze brief informeren wij u hierover en geven wij u tevens een kort overzicht op de overige Groene Cirkel ontwikkelingen.

Groene Cirkels in het kort

Groene Cirkels bevindt zich in een context van grote opgaven met hoge urgentie. In de afgelopen decennia hebben we ons bewogen in een wereld die streeft naar steeds meer individualiteit en onafhankelijkheid. Onderlinge afhankelijkheid definieerden we wegens een gebrek aan controle als risicofactor. De maatschappelijke opgaven van vandaag laten ons zien hoe essentieel het is om onze onderlinge afhankelijkheid juist te belichten en waarderen. Klimaatverandering, voedselvraagstukken, biodiversiteitsverlies en recentelijk de coronacrisis tonen ons hoe sterk we van elkaar afhankelijk zijn.

Groene Cirkels organiseert zich in krachtige netwerken rondom deze punten van afhankelijkheid, dit zijn namelijk de plekken waarin de verschillende betrokken partijen een gemeenschappelijk belang vinden. De hiervoor ontwikkelde Groene Cirkels methodiek geeft ons taal en tools om te bouwen op deze afhankelijkheden en stappen te maken zonder de complexiteit van het geheel tekort te doen. De Groene Cirkel methodiek bestaat uit verschillende elementen maar splitsen we voor het gemak in twee delen:

- Het ontwikkelen van krachtige netwerken invloedrijke spelers i.r.t. maatschappelijke opgaven, door het vinden van gemeenschappelijke belangen en ontwikkelen van een perspectief of droom en met het commitment en middelen om die tot realisatie te brengen;

- Het ontwikkelen en uitvoeren van interventies die de droom dichterbij brengen. Opschaalbaarheid staat hierbij centraal.

Kenmerken zijn:

- Invloedrijke ambassadeurs en katalyserende partijen/multinationals
- Complexe maatschappelijke opgaven
- Die integrale aanpak door meerdere partijen vraagt
- Klimaat neutrale ketens
- Natuur als partner en natuurlijkheid als vertrekpunt
- Gezamenlijke visie / droom
- Beïnvloeden van transities door triple helix netwerken
- Hoge realisatiekracht en multiplier effect
- Netwerk regierol Provincie

In Groene Cirkels werken we samen met krachtige partners die een stukje van de puzzel in handen hebben om onze droom te realiseren. Ze bieden ons de ontbrekende kennis, link met praktijk of innovatiekracht die nodig is om de transities van deze tijd verder te brengen. Én, van groot belang, ze geven houvast voor transitie in een keten mét duurzaamheidseffect in Zuid-Holland gebieden: de aardappels van Farm Frites in de Zuidwestelijke Delta, het gras van Deltamilk in de Alblasserwaard, de elektrische schepen met HOP van Heineken, die varen door de Groene Corridor en het zich nog steeds uitbreidende biodiverse bijenlandschap. Groene Cirkels werkt op deze manier als ‘buitenboordmotor’ van diverse provinciale ambities.

Waar we begonnen zijn met een Groene Cirkel rondom Heineken zijn er in 2019 ook Groene Cirkels gestart rondom andere krachtige spelers, zoals Cosun Beet Company, de Graafstroom en Farm Frites. Sinds 2021 zijn twee nieuwe cirkels in ontwikkeling rondom de thema's Groene Gezonde Stad en het voedselsysteem van de toekomst, ‘Tuin van Holland’.

Dit jaar zal naast de Groene Cirkel Duurzame Fritesketen ook de Groene Cirkel Kaas & Bodemdaling een nieuw convenant ondertekenen. Ook de partners van het ‘Tuin van Holland’ willen deze zomer hun samenwerking beklinden. In de bijlage geven we een korte stand van zaken en vooruitblik op de verschillende Groene Cirkel ontwikkelingen.

Convenant Groene Cirkel Duurzame Fritesketen 19 mei 2022 – 19 mei 2025

De agrarische sector, de natuur en de omgevingskwaliteit staan onder druk. Grote maatschappelijke opgaven rondom duurzaamheid, klimaatverandering, circulaire economie en mondialisering vragen om samenwerking van sterke en energieke partijen. Om het tij te keren en de toekomst bestendig te maken voor de generaties na ons, moeten we onze krachten bundelen. Wij kunnen het niet meer alleen. Zo is het voor een multinational als Farm Frites niet mogelijk een klimaatneutrale keten te organiseren zonder de omgeving daarbij te betrekken en is het voor de provincie Zuid-Holland cruciaal om samen met regionale partners invulling te geven aan haar beleid.

Bovendien ontwikkelen organisaties als de Stichting Wageningen Research en de HAS Hogeschool geen kennis en goed onderwijs zonder real life praktijkcasuïstiek.

In de afgelopen 3 jaar hebben Farm Frites, de provincie Zuid-Holland, HAS Hogeschool en Stichting Wageningen Research elkaar als partners goed leren kennen in een intensieve samenwerking. Er is geïnvesteerd in het leren kennen van elkaars taal en werkwijze, wat helpt om te versnellen in innovatie en uitvoering. Gezamenlijk hebben we de route naar een klimaat positieve route verkend en zijn de eerste pilots en projecten geïnitieerd i.r.t. de themaopgaven (energietransitie, bodem en teelt, biodiversiteit en leefomgeving, grondstofkringlopen en mobiliteit). Zo hebben we op verschillende niveaus (sectoren (fabriek, teelt), keten en het gebiedsniveau) successen bereikt.

Enkele resultaten en successen zijn:

- De start en ontwikkeling van een groen fabrieks- en bedrijven- terrein met onder andere een biodivers ingerichte natuurwal 0,5 km;
- De verkenning van een gezamenlijke warmteopgave (Geothermie) met de gemeente Hellevoetssluis;
- De ontwikkeling van een landschappelijk en kwalitatief ingepast zonneveld (25 MW);
- Een Europees Climate Kic onderzoeksproject naar CO2 reducerende en compenserende maatregelen in de teelt;
- Het pilot project 'Planet Positive Fries' en de productie van 1 ton CO2 vrije friet door maatregelen in de fabriek (duurzame verpakking), mobiliteit (biodiesel) en de teelt (groenbemesting, etc.) en vermarkting van dit product tegen een meerprijs voor de boer aan pretpark Burger's Zoo;
- Een verkenning naar het verwaarden van reststromen van de fabriek i.r.t. de omgeving;
- De start van het project Agrarisch Biodivers Landschap: dat zich richt op de samenwerking van de landbouw en openbaar groen voor het versterken van de biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit in de ZH Delta (onderdeel IBP VP Zuidwestelijke Delta);
- En nog meer.

Ambitie

Met het ondertekenen van het convenant Groene Cirkel Duurzame Fritesketen 2022-2025 bundelen de multinational, Farm Frites, de provincie Zuid-Holland, de Stichting Wageningen Research en de HAS Hogeschool opnieuw hun krachten in een triple helix samenwerking. Gezamenlijk zetten zij zich in voor de transitie naar een duurzame fritesketen en willen zij samen met de ketenpartners een voorbeeld stellen voor de rest van de sector en de voedselketen.

De aanpak van de Groene Cirkel Duurzame Fritesketen draagt bij aan de volgende doelstellingen:

- Stimuleren van duurzame energie en de reductie van broeikasgassen
- Werken aan een gezonde en adaptieve bodem en een natuurlijk systeem
- Verbeteren van de leefomgeving en versterken van biodiversiteit
- Sluiten van grondstofkringlopen
- Verzekeren van voldoende en goed water
- Verduurzamen mobiliteit en logistiek

Hiermee draagt het programma bij aan de doelstellingen van de provincie om te werken aan een klimaatadaptieve Delta, een circulaire economie, energietransitie, transitie naar circulaire landbouw en het verbeteren van de biodiversiteit. Daarnaast dragen de partners bij aan het ontwikkelen van kennis en innovatie voor een nieuwe, duurzame economie. We doen dit vanuit een participatieve rolopvatting, waarvan het belang is onderschreven in de Participatienota.

Ondertekening Convenant

Met de ondertekening van het convenant is het samenwerkingsverband gestart voor de duur van drie jaar (19 mei 2022 tot 19 mei 2025). De convenantpartners hebben daarmee het kader voor het vervolg (visie, doelen, randvoorwaarden) vastgesteld. Vervolgens zullen de convenantpartners de plannen nader in detail uitwerken, denk aan organisatie en governance, middelen, communicatie en het uitvoeringsprogramma.

Binnen de Groene Cirkel wordt gewerkt met een jaarlijkse begroting ten behoeve van procesgelden. Dit procesgeld is onder andere nodig voor communicatie, teamontwikkeling en het faciliteren van de Groene Cirkel themabijeenkomsten en het onderliggende netwerk. Voor het realiseren van de ambitie, themadoelen en het financieren van innovatieve projecten zetten de partners zich in op het verwerven van additionele fondsen.

De financiële consequenties bestaan uit een beperkte som proceskosten (aandeel provincie is € 25.000 per jaar). De proceskosten en personele middelen worden bij provincie gedekt vanuit het bestaande programma Groene Cirkels. Hiervoor zijn t/m 2027 voldoende middelen gereserveerd in de begroting. Deze inzet past binnen de reeds bestaande ambities en opgaven van dit college.

Gedeputeerde Meindert Stolk heeft dit convenant op 19 mei 2022 namens de provincie Zuid-Holland ondertekend.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris, voorzitter,

drs. H.M.M. Koek drs. J. Smit

Bijlagen:

- Bijlage 1 – Kort overzicht overige Groene Cirkels ontwikkelingen (in de brief)
- Bijlage 2 – Convenant Groene Cirkel Duurzame Fritesketen (los document)

Bijlage 1. Kort overzicht Groene Cirkel ontwikkelingen

- **Groene Cirkel Heineken**
- Deelnemers: de netwerkpartijen (Heineken, Hoogheemraadschap van Rijnland, Provincie Zuid-Holland, Wageningen University & Research, Naturalis) hebben in mei 2020 een convenant ondertekend voor 2 jaar.
- Droom/ perspectief: Een klimaatneutrale Heineken Brouwerij Zoeterwoude in klimaatneutrale ketens. Een duurzame, circulaire economie. Een aangename, klimaatbestendige leefomgeving en kennisontwikkeling ten behoeve van een klimaatneutrale maatschappij.
- Status: een verkenning naar een mest- en reststromenvergister met boeren, tuinders, gemeenten en kennisinstellingen vindt plaats. Medio 2022 besluiten Hoogheemraadschap van Rijnland, Heineken en provincie Zuid-Holland of de stap naar de voorbereidingfase gezet wordt.
- Vooruitblik: de tweede helft van 2022 wordt gesproken over de toekomst van Groene Cirkel Heineken en de verlenging van het convenant.
- **Groene Cirkel Bijenlandschap**
- Deelnemers: van 17 netwerkpartners in 2015 uitgegroeid naar ruim 50 partners in 2022, van gemeenten, Provincie, Hoogheemraadschap van Rijnland en RWS tot bedrijven als Heineken, AKZO-Nobel, bollenboeren, zadenleveranciers, Naturalis, Wageningen Environmental Research, boeren tot Groei en Bloei, van de RABO-bank, imkers, terreinbeheerders en kinderboerderijen. Gegroeid van het grondgebied van 5 gemeenten naar dat van 17 gemeenten.
- Droom/ perspectief: een aaneengesloten netwerk van bloemrijke verbindingen met voldoende voedsel en nestgelegenheid voor bijen en andere bestuivers, waarbij het sociale netwerk de motor van het bloemrijke netwerk in het landschap is. De bij is drager van de boodschap en staat voor biodiversiteit en bestuiving van onze voedselgewassen.
- Status: het Bijenlandschap helpt: monitoring geeft aan dat het totaal aantal soorten in de gemonitorde gebieden met 34% is toegenomen in 6 jaar, en ook dat er per gebied gemiddeld meer soorten zijn. Activiteiten richten zich op de

partners, het netwerk groenbeheerders en op de publiekscampagnes, met dit jaar o.a. een fotowedstrijd waar ook het Bijenlandschap Rotterdam en Eiland van IJsselmode aan meedoen, en met deelname via de RABO-bank Bollenstreek aan het Bloemencorso. Project bloemrijke oevers en bloemrijke dijken worden verkend. Ook werkt het Bijenlandschap mee in een project voor Groene Gezonde Bedrijventerreinen, en aan verwaarding van maaisel, dat voor meer biodiversiteit moet worden afgevoerd (Bijenlandschappapier bestaat al). Verder is het Bijenlandschap Icoonproject in het Groenprogramma van Holland Rijnland. In opdracht van de Provincie helpt Groene Cirkel Bijenlandschap ook in andere regio's met het opzetten van regionale samenwerkingen voor Bijenlandschap. In alle regio's van Zuid-Holland zijn er nu initiatieven, zie [de kaart](#) op de PZH-website.

- **Vooruitblik:** Groene Cirkel Bijenlandschap zal samen met haar partners doorgaan met het ontwikkelen van het sociale netwerk en met hen het bloemrijke netwerk in het landschap, mede gestuurd door monitoringsresultaten en kansen. Activiteiten blijven zich richten op het activeren en inspireren van de partners, het netwerk groenbeheerders. En algemeen publiek (campagne). In de komende jaren wordt ook nog meer gewerkt aan het koppelen van het Bijenlandschap aan andere opgaven, zoals klimaatadaptatie, landbouw met natuur, bodemdaling en Circulaire economie.
- **Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling**
- **Deelnemers:** de netwerkpartijen (Zuivelfabriek De Graafstroom, Zuivelcoöperatie Deltamilk, Waterschap Rivierenland, Rabobank Nederland, Stichting Wageningen Research en provincie Zuid-Holland) hebben op 1 februari 2019 een convenant voor 3 jaar ondertekend. Tevens hebben 20 andere partijen een intentieovereenkomst ondertekend.
- **Droom:** het bieden van een perspectief voor een toekomstbestendige melkveehouderij in het Groene Hart. Dit doen we door innovatieve pilots en interdisciplinaire gebiedsprocessen uit te voeren met als doel:
 - Tegengaan bodemdaling
 - Versterken Biodiversiteit
 - Verkennen nieuwe verdienmodellen
 - Vergroten/ontwikkelen integrale praktijkkennis
- **Status:** met het netwerk is de afgelopen 3 jaar een uitvoeringsportfolio opgebouwd en zijn middelen aangevraagd vanuit grote Europese en landelijke fondsen (POP 3, LIFE, IBP) en belangrijke wetenschappelijke budgetten zoals de zogenaamde Living Labs (NWO) en TKI (Topsector Agri en Food), Hiermee is gelukt om de proefvelden voor waterinfiltratiesystemen (drukdrains) en kruidenrijke areaal te vergroten. Tevens loopt momenteel bij SNK een aanvraag voor certificering van CO2 credits voor het typisch 'Alblasserwaardse bodemtype' 'klei op veen'. Veel projecten en proeven lopen nog jaren door, vandaar dat verlenging van de samenwerking door alle partijen gewenst is. Verder is Naturalis gevraagd de 'kernploeg' van convenant partners te versterken, gesprekken daarover zijn gaande.

- Vooruitblik: de partners hebben de intentie om in september 2022 een nieuw convenant te ondertekenen voor de duur van 4 jaar.
- **Groene Cirkel Circulaire Bietenketen** (Hier is niet de provincie Zuid-Holland partner maar de provincie Noord-Brabant)
- Deelnemers: Provincie Noord-Brabant, Naturalis, Cosun Beet Company en 30 andere partijen.
- Droom/perspectief: een klimaat neutrale en circulaire bietenketen
- Status: in het netwerk zijn 5 werklijnen: kringloop-landbouw, Logistiek, Biobased en
- Energie. Net als de Duurzame Fritesketen wordt hier bijvoorbeeld ingezet op de ontwikkeling van strokenteelt en de samenwerking tussen openbaargroen en agrarisch natuurbeheer (IBP-Zuidwestelijke Delta project). Een ander voorbeeld is de modalshift van vervoer over de weg naar vervoer over water.
- Vooruitblik: na drie jaar is het programma geëvalueerd en wordt dit jaar gesproken over het vervolg.
- **Groene Cirkel Gezonde Stad**
- Deelnemers: provincie Zuid-Holland, Naturalis, Wageningen University & Research, gemeente Dordrecht, gemeente Leiden, IVN, Staatsbosbeheer, GGD Haaglanden, Alles is gezondheid
- Droom/perspectief: Radicaal vergroende Zuid-Hollandse steden, waarbij het groen bijdraagt aan gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit.
- Status & vooruitblik: In 2021 is gebouwd aan de droom en het netwerk. Begin 2022 wordt door de partners de werkagenda gezamenlijk vormgegeven.
- **Groene Cirkel Tuin van Holland**
- Deelnemers: In de Groene Cirkel Tuin van Holland ontwikkelden chefs, artsen, producenten en groothandels in 2021 een nieuwe Groene Cirkel rondom ons culinair en landschappelijk erfgoed: de Tuin van Holland.
- Droom perspectief Door de vraag naar duurzame regionale producten open te breken stimuleren ze zo de vraag én het verdienmodel voor duurzame voedselproductie
- Status: de partners hebben in het afgelopen jaar de droom van de Tuin van Holland ontwikkeld. Inmiddels zijn er restaurants, hotels, boeren, ziekenhuizen en groothandels betrokken bij het vormgeven van een impuls voor regionale vraag- en aanbodontwikkeling in de Tuin van Holland.
- Vooruitblik In 2022 staan de eerste Tuin van Holland gerechten op de kaart en in september beklinken de partners hun samenwerken in een Groene Cirkel. De partners ambiëren in 2022 groei in afname volume en diversiteit.